

УДК 314.93

СУЧАСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ АГРОПРОМИСЛОВИХ РАЙОНІВ

Лавська Н.В. (Ніжин, Україна)

Анотація. Досліджено основні тенденції розвитку трудових ресурсів в Україні. Представлено оцінку сучасної трудоресурсної ситуації: розглянуто кількісний і якісний склад трудових ресурсів. Проаналізовано основні показники, що охоплюють демографічну, професійно-кваліфікаційну, освітню сфери. Запропоновано заходи, які мінімізують негативні наслідки процесів у цій сфері.

Ключові слова: трудові ресурси, демографічний, освітній, професійний і кваліфікаційний показники

Аннотация. Исследованы основные тенденции развития трудовых ресурсов в Украине. Представлена оценка современной трудоресурсной ситуации: рассмотрены количественный и качественный состав трудовых ресурсов. Проанализированы основные показатели, охватывающие демографическую, профессионально-квалификационную, образовательную сферы. Предложены меры, которые минимизируют негативные последствия процессов в этой сфере.

Ключевые слова. трудовые ресурсы, демографический, образовательный, профессиональный и квалификационный показатели.

Abstract. The basic trends of labor resources in Ukraine . The estimation of modern labor resource situation , considered quantitative and qualitative composition of the workforce. The basic indicators covering demographic , professional qualification , educational sphere. The measures that minimize the negative effects of the processes in this area.

Key words: labor, demographic, educational, professional and qualifying performance.

Постановка проблеми. Проблема ефективного використання трудового потенціалу агропромислових регіонів є однією з важливих проблем в економіці України. Зниження рівня зайнятості працездатного населення і збільшення рівня безробіття властиві для всіх регіонів України. Особливо це виявляється у міських поселеннях, де відбулося вивільнення значної кількості працівників промислових, будівельних і транспортних підприємств [1, с.21].

Працересурсний потенціал поступово виснажується, що пов'язане із зменшенням його обсягів, внаслідок погіршення демографічної ситуації у містах та підвищення міграції міського населення і погіршення якості трудового потенціалу через зниження кваліфікації працівників, які тривалий час не працюють [2, с. 19 - 20].

Проблема розвитку трудових ресурсів в Україні, незважаючи на певні позитивні соціально-економічні перетворення останніх років, залишається актуальною. Без підвищення кількісних та якісних характеристик трудових ресурсів Україна не зможе успішно конкурувати з іншими країнами.

Аналіз останніх досліджень. Чернігівська область входить до складу Поліського економічного району, площа якого становить майже 102 тис² км. Район розташований у зоні Полісся і зосереджує в собі 10% населення, 9,5% трудових ресурсів і

7,4% виробничого потенціалу України. Рельєф і клімат Полісся є задовільним для господарювання. Переважно рівнинний рельєф, висока для України лісистість району, задовільна забезпеченість водними ресурсами створюють сприятливі умови для розвитку інфраструктури, галузей аграрного виробництва та промисловості. Порівняно з територією України Полісся характеризується низьким рівнем сільськогосподарського освоєння земель, високою питомою вагою пасовищ і природних кормових угідь. З усієї площі земель 56% — належить до сільськогосподарських угідь, з яких 72% забруднені радіонуклідами. Осушені болотні й перезволожені землі втратили природний стан і швидко деградують.

З початку 1990-х рр. в районі спостерігається значне скорочення чисельності населення. Так, за період 1995—2014 рр. чисельність наявного населення району зменшилася на 10,1%. Частка населення району в загальній чисельності населення України складає 9,2%.

Смертність в районі перевищує середні показники в Україні (відповідно 17,7 і 16,4%). Частка трудових ресурсів у структурі населення Полісся є нижчою за середньоукраїнський показник через вищу питому вагу населення непрацездатного віку. Кількість зайнятого населення в районі становить 42,5% загальної кількості населення району. У структурі зайнятості більшу, ніж в Україні частку складають працюючі у сфері аграрного виробництва, а чисельність зайнятих у галузях сільського господарства перевищує 5 млн чол. Рівень безробіття в районі сягає 19 % від працездатного населення.

Головними умовами, які визначають специфічні риси виробничого потенціалу Поліського економічного району, виступають, по-перше, особлива структура природно-ресурсного потенціалу, в якому домінує частка сільськогосподарських ресурсів, по-друге, стала аграрно-переробна спеціалізація господарства регіону. У багатьох галузях уповільнилися, а подекуди і припинилися нарощування та оновлення основних виробничих потужностей.

Метою статті є дослідження сучасного стану та потенціалу трудових ресурсів агропромислових районів України, вивчення проблем формування і використання трудових ресурсів у сільському господарстві, здійснено оцінку та аналіз впливу чинників на господарську діяльність, визначено основні напрями вдосконалення і раціонального використання трудових ресурсів, розглянуто напрямки подолання негативних тенденцій у сфері АПК.

Виклад основного матеріалу. Ключовими проблемами сучасного ринку праці є недостатній рівень реформування трудової сфери, погіршення якісних характеристик наявних робочих місць і недостатнє введення нових, невідповідність між попитом та пропозицією робочої сили, втрата трудових навичок кваліфікованими кадрами, перехід частини фахівців у сферу неформальної зайнятості, міграція за кордон. Крім того, існують приховане безробіття, вимушені відпустки без збереження заробітної плати з ініціативи адміністрації.

В агропромислових районах переважна частина населення зайнята у галузях, що переробляють сільськогосподарську сировину, сфері послуг. Саме реструктуризації промисловості в сучасних умовах відводиться важлива роль, оскільки малі міста, маючи сприятливі транспортні умови, водні ресурси, резервні території для забудови, певну соціальну інфраструктуру, потребують менших затрат в освоєнні ресурсів, ніж великі міста [1, с.22-23; 3, с.3-4].

Скорочення сільськогосподарського виробництва та зниження життєвого рівня на селі спричиняє міграцію найбільш працездатної вікової групи сільського населення – молоді, що погіршує демографічну ситуацію на селі. При цьому відбувається зниження приросту сільського населення та частки працездатної групи, що в свою чергу призводить до погіршення професійно-кваліфікаційної характеристики трудового потенціалу. Високою лишається питома вага жіночої праці в сільському господарстві, що теж погіршує демографічний стан сільської місцевості, а також відображується на здоров'ї дітей. У своїй більшості сільськогосподарське виробництво є сезонним. Найбільш складною є ситуація в рослинництві, що зумовлено значним впливом фактору сезонності, який призводить до нерівномірного завантаження працівників підприємства впродовж року. Господарствам для виконання літніх сезонних робіт бракує робочої сили, а в зимовий період наймані працівники залишаються незайнятими. В галузі тваринництва зайнятість є більш рівномірною впродовж року, ніж в рослинництві, але досі не вирішеною залишається проблема низької ефективності тваринницького підкомплексу. Організація праці в тваринництві має ґрунтуватися на одиничній або дрібноланковій формах організації праці, що дозволить враховувати особистий внесок працівників у досягнення кінцевих результатів.

Обов'язковим є оновлення керівної ланки, спеціалістів та службовців, до сьогодні більшу частину керівного складу становлять старі кадри, які були сформовані ще за часів командно-адміністративної системи. Більшість з них не мають необхідних знань, умінь і навичок, а іноді вони просто не бажають ефективно керувати аграрними підприємствами. Важливою рисою сучасного керівника є здатність реально оцінювати виробничо-економічний потенціал підприємства, долати несприятливі обставини, що виникають в процесі господарської діяльності.

Проблеми формування й використання трудових ресурсів детально розглядалися у наукових працях таких вчених, як О.А. Бугуцький і Т.І. Бортник [6], які стверджують, що одним із важливих чинників відтворення трудового ресурсного потенціалу є мотивація праці, чинниками якої є: власний примус, поєднання “батога і пряника”, змістовний, процесуальний, комплексний потенціал. У сучасних умовах один із найголовніших чинників – особистий інтерес працівників та матеріальну зацікавленість їх у результатах праці. Тобто матеріальна винагорода в умовах ринкових відносин є тією рушійною силою, яка спонукає активну частину трудових ресурсів села до праці, а відтак до її відтворення у відповідних нормах. На жаль, продуктивні сили в сільському господарстві перебувають на невисокому технологічному, технічному та організаційному рівні. Як результат, працівники не завжди зацікавлені у виконанні окремих технологічних процесів, особливо тих, де ручна праця є основним чинником досягнення кінцевого результату. Непrestiжність аграрної праці призводить до переорієнтації робочої сили із сфери створення матеріальних благ у споживчу сферу, сферу розподілу і споживання продукції. Спостерігається переорієнтація частини трудових ресурсів у невиробничу сферу. Як зазначає К.І. Якуба [7], відсутність приросту населення, незадовільні соціально-економічні умови життя у сільській місцевості негативно позначаються на відтворенні трудового ресурсного потенціалу. Цьому сприяє також недосконалість системи економічного стимулювання праці, домінування мотиву матеріальної винагороди над усіма іншими, що значно обмежує потенціальні можливості використання трудового потенціалу та його відтворення.

Відтворення трудового ресурсного потенціалу вимагає наступних основних чинників: 1) чинники психологічно-морального характеру, 2) організаційна сторона відтворення трудових ресурсів; 3) соціальні чинники.

Приплив у сферу виробництва здатних до праці молодих працівників нової орієнтації та світогляду, оснований на засадах загальнолюдських цінностей – це той критерій, який повинен бути взятий за основу у формуванні ресурсного потенціалу в нових умовах господарювання. Васливими є зміни в статеві-вікових структурах населення в бік їх покращання - збільшення тієї категорії населення, яка відображає її економічно активну частину і поповнюється за рахунок працівників молодших вікових груп. До соціальних чинників потрібно зарахувати розвиток в аграрних підприємствах такої інфраструктури, яка б сприяла формуванню якісного трудового потенціалу - вирішення житлової проблеми, розвиток комунального господарства, медичне обслуговування, освіта, культура тощо. Наведені чинники взаємопов'язані і в сукупності створюють ту основу, на якій формується, розвивається, вдосконалюється трудовий ресурсний потенціал аграрних підприємств. Одним із важливих чинників формування трудового потенціалу села та закріплення кваліфікованих робочих кадрів, є рівень оплати праці. Він повинен відповідати трудовому вкладу працівника за виконану роботу. Сьогодні через невідповідність цін на сільськогосподарську продукцію оплата праці в аграрному секторі є найнижчою порівняно з іншими галузями народного господарства.

Створення умов для переміщення трудових ресурсів відповідно до потреби ринку праці та врахування особистих інтересів населення є найголовнішими завданнями, які необхідно вирішити під час реформування агропромислового комплексу держави. Продуктивна робоча сила повинна бути сформована на основі позитивної демографічної ситуації як у цілому, так і за окремими статеві-віковими групами, розвинуті мотивації праці, достатнього матеріального і морального рівня, а також соціальних потреб до праці. Розвиток і вдосконалення сфери прикладання праці в сільській місцевості повинні бути спрямовані на задоволення потреби сільського населення в праці, на ефективне використання живого ресурсного потенціалу. У зв'язку з цим наявність робочих місць, їх структура і якісна характеристика мають вагомий вплив на формування сприятливого середовища, в якому формується продуктивна робоча сила аграрних підприємств.

Висновки. У багатьох містах і селищах, особливо у райцентрах, створюються нові установи і заклади соціальної інфраструктури, в т.ч. ринкової (банки, біржі, центри нерухомості, кредитні установи, страхові товариства тощо). Але поки-що значного впливу на рівень зайнятості населення вони не мають. Створення ринкових структур, поєднання комерційних і некомерційних видів діяльності в закладах сфери послуг повинні значно розширити сферу прикладання праці у цій галузі [4, с.119]. Серед галузей цієї сфери найбільше місць праці розширила торгівля, а також зв'язок, комп'ютерний сервіс та інші. Розширення функціональної структури міст повинно здійснюватися відповідно до їх ресурсного потенціалу у напрямі досягнення комплексності.

Економічно ефективно використання працересурсного потенціалу агропромислових регіонів можливе на основі регулювання ринку праці, поліпшення якості підготовки працівників, поліпшення структури зайнятості населення у галузях господарства [5, с.57]. Висвітлення проблеми відтворення та використання трудових ресурсів вимагає визначення тих основних чинників, які впливають на їх формування та використання у сільському господарстві. Одним із важливих чинників, які впливають на ці процеси, є мотивація праці. Висвітлення проблеми мотивації праці в аграрному секторі,

особливо в умовах формування ринкових відносин, має першочергове значення для функціонування і раціонального використання робочої сили.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гниденко І. Трансформація зайнятості сільського населення в умовах аграрних перетворень // Економіка України. - 2006. - №4. - С. 21-28.
2. Тьоткін В.І. Удосконалення державної політики соціального розвитку українського села // Економіка АПК. - 2006. - №11. - С. 19-24
3. Гниденко І. Перспективи формування ринку праці на селі // Україна: аспекти праці. - 2006. - №8. - С. 3-8.
4. Шматковська Т.О. Оцінка економічної активності сільського населення // Економіка АПК. - 2007. - №6. - С. 113-120
5. Прокопа І.В. Зайнятість сільського населення // Економіка і прогнозування. - 2007. - №3. - С.56-63
6. Березівський П. С. Ефективність функціонування сільськогосподарських виробничих структур різних організаційно-правових форм / П. С. Березівський // Вісник Львівського національного аграрного університету : економіка АПК. – 2006. – № 15. – С. 345-353
7. Якуба К. І. Сільська жінка і розвиток соціальної сфери в сільській мережі / К. І. Якуба // Економіка АПК. – 2005. – № 11 – С. 92-96.

УДК 50.502

ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ: ПРОБЛЕМЫ, ИСТОЧНИКИ ФИНАНСИРОВАНИЯ И МЕРЫ ПО УЛУЧШЕНИЮ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ СИТУАЦИИ

Орляк Ю. Ю. (г. Пинск, Республика Беларусь)

Аннотация. Изучение экологической ситуации в Беларуси, анализ расходной части национального бюджета, который тратится на природоохранные мероприятия, рассмотрение путей улучшения экологической ситуации в республике являются предметом настоящего доклада.

Ключевые слова: экология, экологическая, окружающая среда, загрязнение окружающей среды, здравоохранения, экологической политики, расходы на "зеленой экономики", охрана окружающей среды

Abstract. The study of the environmental situation in Belarus, analysis the expenditure side of the national budget that is spent on environmental activities, consideration of the ways improving the environmental situation in the republic are the matter of this report.

Key words: Ecology, ecological, environment, pollution, health, environmental policy, expenses for "green economy", environmental protection

На современном этапе развития вопросы охраны окружающей среды, улучшения экологической ситуации и рационального использования природных ресурсов приобрели глобальный масштаб, хотя ещё около 30-40 лет назад они стояли не так остро. Уровень научно-технического прогресса, рост численности населения и потребления, увеличение